

EURÓPSKA SUSEDSKÁ POLITIKA

Európska susedská politika (ESP) sa uplatňuje voči Alžírsku, Arménsku, Azerbajdžanu, Bielorusku, Egyptu, Gruzínsku, Izraelu, Jordánsku, Libanonu, Líbyi, Maroku, Moldavsku, Palestíne, Sýrii, Tunisku a Ukrajine. Jej cieľom je posilniť prosperitu, stabilitu a bezpečnosť všetkých. Je založená na demokracii, právnom štáte a rešpektovaní ľudských práv a predstavuje bilaterálnu politiku medzi EÚ a každou partnerskou krajinou, s iniciatívami v oblasti regionálnej spolupráce: Východné partnerstvo a Únia pre Stredozemie^[1].

PRÁVNY ZÁKLAD

- Článok 8 Zmluvy o Európskej únii.
- Hlava V Zmluvy o Európskej únii (vonkajšia činnosť).
- Články 206 a 207 (obchod) a 216 až 219 (medzinárodné dohody) Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ).

VŠEOBECNÉ CIELE

Prostredníctvom európskej susedskej politiky (ESP) ponúka EÚ susedným krajinám privilegovaný vzťah založený na spoločnom záväzku k rovnakým hodnotám (demokracia a ľudské práva, právny štát, dobrá správa verejných vecí, zásady trhového hospodárstva a udržateľný rozvoj). Súčasťou ESP je aj politická koordinácia a hlbšia hospodárska integrácia, zvýšená mobilita a kontakty medzi obyvateľmi. Hĺbka tohto vzťahu závisí od toho, do akej miery sú tieto hodnoty spoločné pre obe strany. ESP je oddelená od procesu rozširovania EÚ, ale vopred neurčuje možný vývoj vzťahov medzi susednými krajinami a Úniou v budúcnosti. V roku 2011 EÚ preskúmala ESP a v reakcii na vývoj v arabských krajinách posilnila jej zameranie na podporu skutočnej a udržateľnej demokracie a inkluzívneho hospodárskeho rozvoja. Znakom skutočnej a udržateľnej demokracie sú predovšetkým slobodné a spravodlivé voľby, úsilie v boji proti korupcii, nezávislé súdnictvo, demokratická kontrola ozbrojených síl a sloboda vyjadrovania, zhromažďovania a združovania. EÚ zdôraznila aj úlohu, ktorú v tomto procese zohráva občianska spoločnosť, a zaviedla zásadu „viac za viac“, na základe ktorej Únia nadväzuje pevnejšie partnerstvo s tými susediacimi krajinami, ktoré urobia väčší pokrok v demokratických reformách. V marci 2015 Komisia a Európska služba pre vonkajšiu činnosť (ESVČ) začali konzultačný proces v súvislosti s novým preskúmaním

[1]Viac informácií o bilaterálnych vzťahoch EÚ a krajín Východného partnerstva a Únie pre Stredozemie nájdete v informačných listoch o uvedených témach ([5.5.5](#), [5.5.6](#) a [5.5.7](#)).

ESP. Jedným z jeho hlavných cieľov bolo prispôbiť nástroje tejto politiky tak, aby lepšie zohľadňovali špecifické ambície partnerských krajín. Európsky parlament v tejto súvislosti prijal 9. júla 2015 uznesenie zdôrazňujúce potrebu strategickejšej, sústredenejšej, pružnejšej a súdržnejšej ESP. Oznámenie ESVČ a Komisie v tomto zmysle vychádzajúce z výsledkov konzultácie bolo predložené v novembri 2015.

ESVČ a Komisia 18. mája 2017 uverejnili [správu o preskúmaní vykonávania ESP](#). V správe sa zdôraznil flexibilnejší a citlivejší prístup EÚ, pokiaľ ide o spoluprácu s jej partnermi v rámci ESP, a efektívnejšie využívanie zdrojov. Parlament prijal 27. marca 2019 [uznesenie o situácii po Arabskej jari: cesta vpred pre Blízky východ a severnú Afriku](#), v ktorom uznal, že sa upevnili niektoré prvky demokracie v regióne, ale zároveň požadoval ďalšie hospodárske, demokratické a sociálne reformy.

NÁSTROJE

ESP nadväzuje na právne dohody, ktoré už boli prijaté medzi EÚ a jej partnermi, t. j. na dohody o partnerstve a spolupráci a na novšie dohody o pridružení.

Ústredným prvkom ESP sú bilaterálne akčné plány a priority partnerstva, ktoré spoločne vypracovala EÚ a väčšina partnerských krajín. Sú v nich uvedené programy politických a hospodárskych reforiem s krátkodobými a strednodobými prioritami (od troch do piatich rokov). V akčných plánoch ESP a prioritách partnerstva sú zohľadnené potreby, záujmy a schopnosti EÚ a každej jej partnerskej krajiny. Ich cieľom je vytvoriť demokratické, sociálne spravodlivé a inkluzívne spoločnosti, podporovať hospodársku integráciu a zlepšovať pohyb osôb cez hranice.

EÚ podporuje plnenie cieľov ESP prostredníctvom finančnej podpory, ako aj politickej a technickej spolupráce. Finančné prostriedky sa poskytujú najmä prostredníctvom nástroja európskeho susedstva (ENI), pričom suma vyčlenená na roky 2014 – 2020 predstavuje 15,4 miliardy EUR. Na financovanie ESP sa používajú aj iné nástroje a programy, napríklad nástroj na podporu občianskej spoločnosti v susedstve. Komisia takisto poskytuje partnerom finančnú podporu vo forme grantov a Európska investičná banka a Európska banka pre obnovu a rozvoj túto podporu dopĺňajú poskytovaním úverov.

Okrem toho boli v rámci ESP vytvorené nové nástroje na presadzovanie prístupu na trh, najmä prostredníctvom rokovaní o prehĺbených a komplexných dohodách o voľnom obchode (DCFTA), ako aj na posilnenie mobility a riadenie migrácie. Niektorým partnerom tak boli ponúknuté a boli s nimi uzatvorené partnerstvá v oblasti mobility a zjednodušenie/liberalizácia vízového režimu, pričom v roku 2016 sa zaviedol osobitný finančný nástroj – [nástroj partnerstva v oblasti mobility](#). V južnom regióne sa financujú rôzne regionálne a dvojstranné iniciatívy v oblasti migrácie a mobility z [Núdzového trustového fondu EÚ pre Afriku](#) (z jeho časti pre Severnú Afriku).

Hoci je ESP navrhnutá ako súbor nástrojov spoločnej politiky, umožňuje tiež EÚ prispôbiť a rozlišovať jej politiku podľa osobitostí každého partnera.

V rámci diskusií o budúcom viacročnom finančnom rámci (VFR) na roky 2020 – 2027 sa reviduje štruktúra a fungovanie nástrojov na financovanie vonkajšej činnosti EÚ vrátane ENI. V tejto súvislosti Parlament prijal 18. apríla 2018 [správu o vykonávaní nástrojov Únie na financovanie vonkajšej činnosti](#), ktorá zahŕňa preskúmanie v polovici trvania

v roku 2017 a budúcu architektúru po roku 2020. Pokiaľ ide o ENI, správa obsahovala výzvu na väčšiu flexibilitu, lepšie využívanie prístupu založeného na zásade „viac za viac“ a prístupu založeného na podnetoch a väčšiu koordináciu medzi regionálnymi a bilaterálnymi programami.

Komisia zverejnila 14. júna 2018 [návrh nariadenia](#) Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa zriaďuje Nástroj susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce (NDICI). Cieľom návrhu je zjednodušiť existujúcu štruktúru financovania vonkajšej činnosti EÚ v budúcom období VFR a začleniť do nového NDICI viaceré finančné nástroje vrátane ENI. Parlament prijal svoju pozíciu k tomuto návrhu v [prvom čítaní](#) 27. marca 2019, pričom vyzval na ďalšie financovanie, väčšiu úlohu v rozhodovaní o možnostiach sekundárnej politiky a na pozastavenie pomoci v prípadoch porušovania ľudských práv.

REGIONÁLNE ROZMERY

A. Východné partnerstvo

Východné partnerstvo bolo založené s cieľom zintenzívniť vzťahy EÚ s väčšinou jej východných susedov: Arménskom, Azerbajdžanom, Bieloruskom, Gruzínskom, Moldavskom a Ukrajinou. Východné partnerstvo, ktoré vychádza z ESP, bolo odsúhlasené v roku 2008 a začalo sa vykonávať v roku 2009.

1. Ciele

Hlavným cieľom Východného partnerstva je zrýchliť proces politického pridružovania a prehĺbiť hospodársku integráciu medzi EÚ a jej východnými susedmi. Úroveň integrácie a spolupráce je odrazom úsilia každej partnerskej krajiny dodržiavať európske hodnoty, normy a štruktúry a tiež odrazom jej pokroku. Cieľom Východného partnerstva je presadzovať demokraciu a dobrú správu verejných vecí, upevňovať energetickú bezpečnosť, nabádať na sektorové reformy (vrátane ochrany životného prostredia), podnecovať vzájomné kontakty medzi obyvateľmi, podporovať hospodársky a sociálny rozvoj a poskytovať dodatočné financovanie na projekty v záujme znižovania sociálno-ekonomických nerovnováh a zvyšovania stability^[2].

2. Štruktúry

Samity Východného partnerstva sa konajú každý druhý rok za účasti hláv štátov alebo predsedov vlád členských štátov EÚ a partnerských krajín a zástupcov Európskeho parlamentu, Európskej komisie a ESVČ.

Účastníci piateho samitu Východného partnerstva, ktorý sa uskutočnil 24. novembra 2017 v Bruseli, zhodnotili výsledky dosiahnuté za posledné dva roky a so záujmom očakávali vykonávanie spoločného pracovného dokumentu útvarov^[3], v ktorom bol navrhnutý cielenejší prístup k dosahovaniu výsledkov v rámci každej zo štyroch priorít stanovených v spoločnom vyhlásení zo summitu Východného partnerstva v Rige 22. mája 2015:

— hospodársky rozvoj a trhové príležitosti,

[2]Viac informácií nájdete na [webovej stránke ESVČ](#) v sekcii venovanej Východnému partnerstvu.

[3]Východné partnerstvo – 20 cieľov do roku 2020: Zameranie sa na kľúčové priority a konkrétne výsledky.

- posilňovanie inštitúcií a dobrá správa vecí verejných,
- konektivita, energetická efektívnosť, životné prostredie a zmeny klímy,
- mobilita a medziľudské kontakty.

V rámci príprav na samit poskytli odporúčania Parlamentu týkajúce sa Východného partnerstva, ktoré boli prijaté 15. novembra 2017, ambicióznou víziu budúcnosti.

Multilaterálna agenda Východného partnerstva je založená na štyroch tematických platformách: demokracia, dobrá správa vecí verejných a stabilita; hospodárska integrácia a zblížovanie s politikami EÚ; energetická bezpečnosť a medziľudské kontakty. Vysokí úradníci sa stretávajú aspoň dva razy za rok a ministri zahraničných vecí raz ročne. Činnosť platforiem sa niekedy podporuje prostredníctvom stretnutí ministrov z jednotlivých rezortov.

Začali sa vykonávať aj hlavné iniciatívy, medzi ktoré patria: program integrovaného riadenia hraníc; nástroj pre malé a stredné podniky; regionálne trhy s elektrickou energiou a úsilie zlepšiť energetickú efektívnosť, zvýšiť využívanie obnoviteľných zdrojov energie, podporovať dobrú správu v oblasti životného prostredia a predchádzať prírodným a človekom spôsobeným katastrofám, byť na ne pripravený a vedieť na ne reagovať.

Parlamentné zhromaždenie Euronest^[4], ktoré bolo zriadené v roku 2011, je parlamentnou zložkou Východného partnerstva, zodpovedá za konzultácie, dohľad a monitorovanie v rámci partnerstva. Jeho hlavným cieľom sú stretnutia parlamentov krajín Východného partnerstva s Európskym parlamentom a posilňovanie medziľudských kontaktov, podpora aktívnej účasti občianskej spoločnosti a väčšia angažovanosť v rámci kultúrneho dialógu. Spočíva na vzájomných záujmoch a záväzkoch a na zásadách diferenciacie, spoločného vlastníctva a zodpovednosti. Jednou z jeho úloh je dohliadať na podporu EÚ pre krajiny Východného partnerstva, a môže tiež vydávať odporúčania medzivládny štruktúram v rámci Východného partnerstva s cieľom podporiť hlbšiu politickú a hospodársku integráciu týchto krajín s EÚ.

Zhromaždenie doteraz uskutočnilo sedem riadnych zasadnutí, posledné 25. – 27. júna 2018 v Bruseli. V zhromaždení zasadá 60 poslancov Európskeho parlamentu a 10 poslancov z parlamentu každej partnerskej krajiny. Keďže Európsky parlament nepovažuje Bieloruské národné zhromaždenie za demokraticky zvolenú inštitúciu, členmi zhromaždenia Euronest momentálne nie sú žiadni jeho poslanci. Parlamentné zhromaždenie Euronest má štyri stále výbory: Výbor pre politické veci, ľudské práva a demokraciu, Výbor pre hospodársku integráciu, aproximáciu práva a konvergenciu s politikami EÚ, Výbor pre energetickú bezpečnosť a Výbor pre sociálne veci, zamestnanosť, vzdelávanie, kultúru a občiansku spoločnosť.

Okrem toho fórum občianskej spoločnosti Východného partnerstva^[5] vydáva odporúčania s cieľom „ovplyvňovať inštitúcie EÚ a vlády partnerských krajín Východného partnerstva“.

[4]Viac informácií o zhromaždení Euronest a jeho aktivitách nájdete na [webovej stránke zhromaždenia](#):

[5]Viac informácií o fóre občianskej spoločnosti nájdete na [webovej stránke fóra](#).

B. Únia pre Stredozemie

Úniu pre Stredozemie tvorí 28 členských štátov EÚ, Európska únia a 15 krajín Stredozemia (Albánsko, Alžírsko, Bosna a Hercegovina, Egypt, Izrael, Jordánsko, Libanon, Mauritánia, Čierna Hora, Monako, Maroko, Palestína, Sýria (ktorej členstvo je pozastavené z dôvodu občianskej vojny), Tunisko a Turecko). Liga arabských štátov sa zúčastňuje na všetkých zasadnutiach od roku 2008 a Líbya má štatút pozorovateľa.

1. Ciele

Únia pre Stredozemie je multilaterálnym rámcom pre politické, hospodárske a sociálne vzťahy medzi Európskou úniou a krajinami z oblasti južného a východného Stredozemia. Vznikla v roku 2008 na [parížskom samite](#) ako pokračovanie euro-stredozemského partnerstva (Euromed), známeho aj ako barcelonský proces. Únia pre Stredozemie sa zameriava na ciele vytyčené vo vyhlásení z Barcelony (1995), a to na vytvorenie oblasti mieru, stability, bezpečnosti a spoločnej hospodárskej prosperity pri plnom dodržiavaní demokratických zásad, ľudských práv a základných slobôd, pričom jej cieľom je zároveň podporovať porozumenie medzi kultúrami a civilizáciami v euro-stredozemskom regióne.

2. Štruktúry

Úniu pre Stredozemie riadi spolupredsedenstvo, čím sa zdôrazňuje zásada spoločnej zodpovednosti, ktorá je pre toto zoskupenie charakteristickou. Od roku 2012 prevzala severné spolupredsedenstvo Európska únia a južné spolupredsedenstvo Jordánsko. Hlavným riadiacim orgánom Únie pre Stredozemie je samit vyšších úradníkov, ktorý dohliada na činnosť Únie pre Stredozemie a koordinuje ju. Na samite sa schvaľuje aj rozpočet a pracovný program sekretariátu, pripravujú sa zasadnutia ministrov zahraničných vecí a ďalších ministrov a vymenúva sa generálny tajomník a šesť jeho zástupcov. Na samite sa diskutuje aj o návrhoch projektov, ktoré sa predkladajú sekretariátu na schválenie a potvrdenie. Úlohou sekretariátu Únie pre Stredozemie je predovšetkým určovať, spracúvať, podporovať a koordinovať technické projekty v odvetviach, akými sú napríklad doprava, energetika, vodárstvo, ochrana životného prostredia, vyššie vzdelávanie a mobilita, výskum, sociálne otázky, posilňovanie práv žien, zamestnanosť a rozvoj podnikania, ktorými sa podporuje spolupráca a ktoré majú vplyv na životy občanov. Najväčšou sumou do rozpočtu sekretariátu Únie pre Stredozemie prispieva EÚ.

Parlamentné zhromaždenie Únie pre Stredozemie nadväzuje na činnosť Euro-stredozemského parlamentného zhromaždenia a má 280 členov: 132 členov z EÚ (83 poslancov z 28 národných parlamentov EÚ a 49 poslancov Európskeho parlamentu), osem členov z európskych stredozemských partnerských krajín (Albánsko, Bosna a Hercegovina, Monako a Čierna Hora), 130 členov z desiatich krajín na južných a východných brehoch Stredozemného mora (Alžírsko, Egypt, Jordánsko, Izrael, Libanon, Maroko, Palestína, Sýria (v súčasnosti má pozastavené členstvo), Tunisko a Turecko) a 10 členov z Mauritánie.

Parlamentné zhromaždenie Únie pre Stredozemie organizuje aspoň jedno plenárne zasadnutie za rok. Naposledy sa konalo 13. a 14. februára 2019 v Štrasburgu. Parlamentné zhromaždenie prijíma uznesenia alebo odporúčania týkajúce sa všetkých

aspektov euro-stredozemskej spolupráce, ktoré majú vplyv na výkonné orgány Únie pre Stredozemie, Radu EÚ, Európsku komisiu a národné vlády partnerských krajín. Európsky parlament vykonával rotujúce predsedníctvo Únie pre Stredozemie v rokoch 2018 a 2019 a na poslednom plenárnom zasadnutí v Štrasburgu ho odovzdal Veľkému národnému zhromaždeniu Turecka. Zhromaždenie má päť výborov v týchto oblastiach: politické veci, hospodárske veci, kultúra, ženy a energetika.

María Álvarez López / Mario Damen

04/2019

